

4. Піменова О. В. Інституційне забезпечення форм господарювання в системі аграрних відносин: дис. канд. економ. наук: 08.00.01 / Піменова Олена Володимирівна; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 253 с.

5. Піменова О. В. Модель оцінки рівня ефективності форм господарювання в аграрному секторі / О. В. Піменова // Економіка та прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 77–88.

6. Піменова О. В. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація як чинник конкурентного господарювання малих і середніх господарств в Україні / О. В. Піменова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Економіка. – №148. – 2013. – С. 58–60.

7. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М., 1982. – 445 с.

8. Черняков Б. А. Американское фермерство: XXI век. / Б. А. Черняков. – М.: Художественная литература, 2002. – 399 с.

9. Чухно А. А. Інституціоналізм: теорія, методологія, значення / А. А. Чухно // Економіка України. – 2008 р. – №6. – С. 4–13.

10. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора: інституційні засади / Ю. М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.

11. Новый экономический словарь / под ред. А. Н. Азриллиана. – 3-е изд. – М.: Институт новой экономики, 2009. – 1088 с.

Надійшла до редколегії 24.04.14

Е. Піменова, канд. екон. наук, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННЫХ СОЦИО-ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФОРМ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Раскрыты основные проблемы аграрного сектора экономики Украины в современных условиях. Определены основные направления развития сельского хозяйства Украины. Обоснована необходимость социо-эколого-экономического развития аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрный сектор, институционализм, институционализация, формы хозяйствования, социо-эколого-экономическое развитие, фермерство, крестьянское хозяйство, кооператив.

O. Pimenova, PhD in Economics, Assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INSTITUTIONAL APPROACHES OF MODERN SOCIO-ECOLOGO-ECONOMIC FORMS OF ECONOMY IN AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE

Main problems of agrarian sector of economy of Ukraine are revealed. Main directions of development of agriculture of Ukraine are determined. The necessity of socio-ecologo-economic agrarian sector is proved. Tendencies of institutionalization of forms of economy in a system of agrarian relationship were investigated. The necessity of creation of effective system of institutions with an aim of functioning effective and rational forms of economy in agrarian sector of Ukraine, which could provide a balancing of economic, social and ecologic spheres, is confirmed. In the paper is proved the necessity of creation and function of social-ecologo-economic model of agriculture development, where a social-ecologo-economic development is characterized like economic development of rural territories, rural employment in agriculture, the efficiency of employment, ecologo-safe production focused on human needs and etc., on the one side and on the other side is a significant role of rural social capital. Based on the analysis of scientific literature, it's confirmed that development socio-ecologo-economical forms of economy are accompanied with modification of the institutional structure of regulation of agriculture. It's proved that the functioning of effective forms of economy promotes the competitiveness of the agricultural sector of the national economy.

Keywords: agricultural sector, institutionalism, institutionalization, forms of economy, social, ecological and economic development, farming, peasant economy, cooperative.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 10(163): 67-74

УДК 330.94:339.97:339.98

JEL F59

В. Серета, канд. екон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА В МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті здійснено аналіз механізмів вирішення протиріч реалізації моделі сталого розвитку в умовах глобалізації. Розглянуто досвід узгодження інтересів бізнесу і суспільства на глобальному рівні, впровадження механізмів узгодження інтересів держави та громади на локальному (місцевому) рівні. Обґрунтовано необхідність синергічного підходу до розробки стратегії сталого розвитку.

Ключові слова: модель сталого розвитку, економічна, соціальна та екологічна складові сталого розвитку, соціальне партнерство, Глобальний договір ООН, ISO 26000:2010 "Керівництво із соціальної відповідальності", Принципи відповідальних інвестицій, проекти ПРООН в Україні.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної індустріальної цивілізації призвів до виникнення кризових явищ у багатьох сферах світової системи та людської діяльності: скороченням запасів ресурсів, глобальним зростанням населення, посиленням кризових явищ в економіці та більшості сфер світового розвитку і перетворення їх в глобальні. Безперервне наростання негативів наприкінці ХХ століття спричинило необхідність перегляду існуючих уявлень про економічний розвиток та пошуку принципово нових стратегій забезпечення соціально-економічного прогресу. Однією з таких стратегій стала стратегія сталого розвитку. Ідея моделі сталого розвитку була офіційно проголошена на Міжнародній конференції з довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 р., і на сьогодні виступає однією із загальновідомих форм відповіді на виклики глобальних проблем – розглядається як стратегія виживання людства в умо-

вах скорочення запасів ресурсів в світі та посилення природних та соціальних катаклізмів. Це, мабуть, єдина модель економічного розвитку, яка була запропонована на міжнародному рівні.

За цей час розуміння необхідності реалізації моделі сталого розвитку та на її основі відповідної стратегії залучає все більше послідовників як серед науковців, так і серед урядовців більшості країн, громадянського суспільства та навіть бізнесу. Впровадження цієї моделі підтримується на рівні світових організацій (ООН, Світовий банк та ін.), але стикається з проблемами, пов'язаними із необхідністю достатньо суттєвих трансформацій традиційної моделі суспільного виробництва. Модель сталого розвитку змінює розуміння економічного розвитку та механізмів його досягнення, функції та мотивацію суб'єктів економічної системи. Тому досвід реалізації цієї моделі, в першу чергу, в розвинених краї-

нах світу, має важливе значення, оскільки в сучасних умовах може бути використаний будь-якою країною. Аналіз успішного досвіду країн та регіонів дасть можливість уникнути помилок в процесі реалізації моделі сталого розвитку в Україні.

Метою дослідження є виявлення елементів трансформації моделі суспільного виробництва/відтворення в процесі реалізації стратегії сталого розвитку та узагальнення світового досвіду для формування ефективної економічної політики країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різним аспектам сталого розвитку присвячено багато робіт. Понятійний апарат, методологія та механізми сформульовані в документах ООН "Наше спільне майбутнє", "Порядок денний на XXI століття", Декларація Ріо та ін., а також в роботах Д.Медоуза, Л.Брауна, Г.Гарднера, Н.Картера, Ш.Лиле, Д.Кортена, К.Флавіна, Г.Френч, В.Закса, С.Бекера. Серед українських науковців дослідженню теоретичних і практичних проблем сталого розвитку економічних систем присвячені роботи О.Білоруса, В.Базилевича, Е.Буравльова, Б. Буркінського, О.Веклича, В.Вовка, С.Герасимова, Є.Гірусова, М.Дробноход, О.Качинського, Л.Круглякова, В.Кухар, О.Розмарина, Ю.Мацейко, Л.Масловської, Л.Мельника, Л.Немця, О.Осауленка, Ю.Пахомова, І.Потравного, С.Семенця, В.Степанова, В.Шевчука, Л.Шостак, О.Царенко, О.Черкаса та ін.

Виділення невирешених раніше частин загальної проблеми. В роботах українських науковців розглядаються питання моделі сталого розвитку в контексті вирішення проблем техногенної безпеки (Е.Буравльов), формування екологічно-безпечної конкуренції (Б. Буркінський, І.Солошич), економічних механізмів екологічного регулювання (О.Веклич), використання системи індикаторів вимірювання сталого розвитку (О.Білорус, З.Герасимчук, Б.Данілішин, Т.Іванова, Л.Мельник), економіки природокористування, ефективного використання природних ресурсів і екологічно чистих технологій (Є.Гірусов, Л.Мельник, М.Дробноход, О.Качинський), регіональних аспектів сталого розвитку (О.Білорус, Ю.Мацейко, Л.Масловська), глобальних перспектив сталого розвитку (О.Білорус, Ю.Мацейко), формування стратегії сталого розвитку країни (Л.Масловська, Б.Данілішин), становлення "зеленої економіки" (Б. Буркінський, І.Солошич, В.Підліснюк), моделювання сталого соціально-економічного розвитку (О.Осауленко), формування концепції екологічно стійкого розвитку (І.Потравний), впровадження поновлюваних джерел енергії (В.Кухар). При цьому найбільший наголос робиться на питаннях еколого-економічного розвитку, що дещо звужує розуміння концепції сталого розвитку. Не заперечуючи важливість "екологізації" як складової концепції сталого розвитку, навряд чи правомірно визначати тільки це як передумову сталого розвитку держави. Для розуміння механізмів реалізації моделі сталого розвитку необхідно приділити більше уваги аналізу впливу моделі сталого розвитку на зміну взаємозв'язків у системі суспільного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виникнення концепції сталого розвитку було обумовлено виникненням протиріч у відносинах людини з природою, людини з суспільством, людини з самим собою.

Базовим постулатом моделі сталого розвитку є те, що розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, не повинен ставити під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. У головному документі, прийнятому на Конференції ООН з навколишнього середовища в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), де була презентована дана модель, було ви-

значено її основні цілі, які співпадають з цілями розвитку будь-якої економічної системи, але мають певні обмеження у своїй реалізації:

- задоволення основних потреб людства, забезпечення раціональних структур виробництва і споживання та збереження збалансованого розвитку протягом тривалого періоду;

- зниження екологічного стресу, збереження високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу [1, с.14, 36].

Дуже важливим є, на наш погляд характеристика потреб як "основних", які базуються на раціональних структурах виробництва та споживання. Отже мова має йти про оптимізацію потреб, і у відповідності із цим трансформацію виробничої моделі.

В одному з основних документів, прийнятих на наступній конференції, присвяченій проблемам сталого розвитку – Міжнародній конференції зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі в 2002 р., "Плані виконання рішень", було відмічено, що головними задачами та основними вимогами сталого розвитку є викорінення бідності, зміна нестійких моделей виробництва та споживання і охорона та раціональне використання природоресурсної бази економічного і соціального розвитку [2, с.9].

Проте, окремі дослідники висловлюють думки з приводу "утопічності" концепції сталого розвитку, називають її "концепцією безпросвітнього щастя", вважаючи що в ній не враховані багато раніше не врахованих та непередбачуваних реалій, без яких говорити про перспективи стійкого розвитку людства сьогодні вже неможливо [3].

В самій моделі сталого розвитку виділяють три складові – екологічну, економічну і соціальну [4, с.11; 5, с.14]. Аналізу цих складових приділяється достатньо уваги і теоретиками, і практикаками. В самому загальному вигляді економічна складова – це оптимальне використання обмежених ресурсів, використання екологічних природо-, енерго-, матеріалозберігаючих технологій, створення екологічно допустимих продуктів, мінімізація, переробка та знищення відходів. Соціальна складова – орієнтація на людину, збереження стабільності соціальних та культурних систем, скорочення числа руйнівних конфліктів; справедливий розподіл благ всередині і між поколіннями, збереження культурного капіталу, перетворення людини з об'єкту в суб'єкта розвитку (прийняття рішень щодо життєдіяльності людини повинні здійснюватися за її безпосередньої участі, а їхня реалізація – перебувати під її контролем). Екологічна складова – цілісність біологічних і фізичних природних систем; збереження здатності до самовідновлення та динамічної адаптації таких систем до змін, а не збереження їх у деякому "ідеальному" статичному стані.

Науковцями така диференціація складових трактується часто у розрізненому контексті. Так, Білорус О. та Мацейко Ю. зазначають, що "політик, що опікується сталим розвитком, має приймати непрості рішення, які б встановлювали правильний баланс між економічними, соціальними й екологічними компонентами" [6]. І хоча одночасно відмічається, що сталий розвиток "неможливий, коли піклуються про один компонент, забуваючи про інші", зрозуміло, що можлива акцентація на окремих частинах (компонентах), трактуючи триєдність як механічне об'єднання складових. При такому підході складається враження, що економіка, екологія та соціальне життя існують відокремлено одне від одного.

Деякі дослідники зміщують центр уваги при розгляді концепції сталого розвитку на екологічний аспект. Так, Гизатулін Х.Н. і Троїцький В.А. вважають, що в результаті об'єднання в концепції сталого розвитку "трьох основних точок зору: економічної, соціальної і екологічної"

цілями такої моделі можна визначити екологічну цілісність, екоефективність і екосправедливість [7, с.127]. Таке трактування свідчить про недооцінку значення економічної та соціальної складових. І.О.Солошич та В.В.Підліснюк вважають основним шляхом реалізації моделі адаптацію до вимог екологічно безпечної конкуренції, підвищення ефективності та наукоємності, впровадженні екологічних стандартів виробництва та "зеленої економіки" [8]. Подібної думки дотримується і Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. [9, с.9]. Створюється враження, що формування засад сталого розвитку пов'язане лише з впровадженням принципів "зеленої економіки". Навіть вчені, які справедливо заважають про необхідність побудови мультипарадигми збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку в складних умовах глобально-локальних течій в процесах інтеграції національних економік, зміст цієї парадигми не розкривають [10].

Складається враження, що дослідники, аналізуючи триєдність сталого розвитку, залишають поза увагою ті моменти, які пов'язують дані складові один з одним, хоча останні не існують відокремлено одна від одної. Ті чи інші зміни в екологічному середовищі об'єктивно ведуть до змін в економіці (очисні споруди, переробка відходів, альтернативні джерела енергії, раціональне використання ресурсів та ін.). Економічний розвиток впливає та змінює в той чи інший бік життєдіяльність соціуму (зростання захворюваності, збільшення смертності населення, зменшення рекреаційних територій та ін.) та довкілля (руйнація екосистем, зменшення озонного шару, забруднення світового океану тощо). Соціальний розвиток, становлення зрілого громадянського суспільства кардинально модернізує як економічну складову життєдіяльності, так і її екологічні умови.

На нашу думку, саме підхід до моделі сталого розвитку через складові (компоненти) дозволяє роз'єднати частини одного цілого. А в даному випадку на першому місці має бути якраз триєдність, взаємовплив та залежність. Тому мова має йти про характеристики системи. За такого підходу зникає розчленованість частин як окремих компонентів, а з'являється єдиний об'єкт – економічна система, яка може бути описана різними якісними характеристиками – економічними, екологічними та соціальними. Вкрай важливим стає синергетичний підхід до аналізу триєдності сталого розвитку.

Синергетика вивчає системи, які складаються з безлічі взаємодіючих часток (слово "частки" використано в узагальнюючому сенсі і може бути замінене за бажанням на "складові", "об'єкти", "індивіди", "суб'єкти ринку" тощо). Розглядаючи людство у його взаємозв'язку з природним середовищем як відкриту самоорганізаційну систему, а сталий розвиток як нелінійний процес, що відбувається у просторі та часі, зрозуміло, що неможливо будувати реалістичну стратегію розвитку без комплексного руху за усіма напрямками. Це означає, що реалізація моделі сталого розвитку без одночасної акцентації на всіх трьох елементах не приведе до успіху. При цьому слід враховувати, що економічна складова в цій триєдності відіграє роль базової основи, і будь-які зміни в ній в обов'язковому порядку призводять до змін у соціальній та екологічній складовій. Цей вплив є більш динамічним і проявляється в більш стислі терміни, ніж зворотній – вплив соціальної та екологічної складової на економічну.

Засновник синергетики, німецький фізик-теоретик і математик Герман Хакен зазначав, що економічні процеси часто мають вражаючу схожість з хімічними та фізичними процесами. І найбільш важливу роль у цих випадках відіграє колективна поведінка, на основі якої можуть виникати

явища, що в значній мірі відрізняються від пояснюваних класичною економічною теорією в дусі А.Сміта і його постулату про економічну рівновагу [11, с.189]. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти і те, що відбувається у соціальному житті і у розв'язанні екологічних проблем.

Про необхідність синергетичного підходу свідчить і те, що екологічна та соціальна складові сталого розвитку накладають відповідні обмеження на використання факторів суспільного виробництва, і не тільки традиційних – землі і праці, а й новітніх – технологій та управління (причому не тільки на рівні бізнесу, а й на державному та місцевому). Саме тому впровадження стратегії сталого розвитку вимагає концептуальної трансформації суспільного виробництва.

Слід визнати, що реальні досягнення в реалізації моделі сталого розвитку не досить успішні, хоча пройшло вже більше 20 років від її прийняття (Конференція ООН в Ріо-де-Жанейро 1992 р.), а в деяких регіонах нашої планети ситуація навіть погіршилась. Незважаючи на те, що спроби подолати кризові явища в соціальній, економічній та екологічній сферах на різних рівнях діючих нині систем (глобальному, національному, регіональному та локальному) робились неодноразово, ефективність від цих дій поки що залишається низькою. Причина такої ситуації, на наш погляд, базується на протиріччі між ціллю функціонування економічної системи та основними мотивами та інтересами функціонування капіталу як рушійної сили економічної системи. Ще у 1860 році англійський публіцист та профспілковий діяч Томас Даннінг у роботі "Професійні спілки і страйки" написав відому всім фразу, яку навів у "Капіталі" К.Маркс: "Капітал уникає шуму та лайки і відрізняється боязкої натурою... Капітал боїться відсутності прибутку або занадто маленького прибутку, як природа боїться порожнечі. Але раз є в наявності достатній прибуток, капітал стає сміливим. Забезпечте 10%, і капітал згоден на всяке застосування, при 20% він стає похваленим, при 50% позитивно готовий зламати собі голову, при 100% він зневажає всі людські закони, при 300% немає такого злочину, на який він не ризикнув би, хоча б під страхом шибениці. Якщо шум та лайка приносять прибуток, капітал стане сприятливішим тому й іншому. Доказ: контрабанда і торгівля рабами" [12, с.770 (примітка 250)].

За сто п'ятдесят років світ багато в чому змінився кардинально. Втім, як і у XIX ст. метою організації та розвитку будь-якого виробництва в ринковій системі залишається прибуток, який поряд із реалізацією моделі масового виробництва та споживання впровадив і модель запланованого застарівання (навмисне створення товару так, щоб він через певний час став застарілим чи непридатним до використання, що приводить до необхідності швидкої заміни замість ремонту товару, збільшує кількість сміття, забруднень, використовує набагато більше невідновлюваних природних ресурсів, що призводить до зростання як виробничих, так і споживчих витрат). Мільтон Фрідман ще в 60-х рр. XX ст. писав, що в економіці у бізнесу є тільки одна соціальна відповідальність: використовувати свої ресурси та займатися діяльністю, розрахованою на збільшення своїх прибутків, дотримуючись при цьому правил гри, тобто брати участь у відкритій та вільній конкуренції без обману і шахрайства [13, с.159]. Глобалізація світової економіки, перетворення світового простору в єдину зону, де вільно переміщуються інформація, капітал, товари та послуги, де вільно поширюються ідеї і безперешкодно пересуваються їхні носії, на сьогодні лише модифікували масштаби та методи отримання прибутків, а замість очікуваного вирішення проблем часто приводили до їхнього поглиблення. Як відмічав Джозеф

Стігліц, глобалізація сьогодні не працює на бідних, вона не працює здебільшого і на збереження середовища проживання, вона не працює на стабільність глобальної економіки [14, с.268].

І це чітко визначає протиріччя між економічною, з одного боку, та соціальною і екологічною характеристиками сталого розвитку, з другого. Саме це протиріччя, на наш погляд, і є найбільшою перешкодою на шляху реалізації моделі сталого розвитку. Тому створення відповідних механізмів, які могли б нейтралізувати прояви цього протиріччя, є вирішальною задачею реалізації стратегії сталого розвитку. Деякі з таких механізмів вже існують і в тій чи іншій мірі апробуються суспільством.

Основними суб'єктами вказаного вище протиріччя є не тільки суб'єкти міжнародної, але і макросистеми – міжнародні організації, інтеграційні об'єднання, держава, бізнес та громадянське суспільство. На наш погляд, вирішення даного протиріччя можливе через узгодження інтересів різних суб'єктів. Одним з таких інструментів є соціальна відповідальність бізнесу (в першу чергу, транснаціональних корпорацій – ТНК).

Теорія корпоративної соціальної відповідальності зародилася ще на початку XIX ст. Одним із найбільш відомих прихильників цієї теорії був англійський промисловець, соціаліст-утопіст Роберт Оуен. Основа сучасного підходу до соціальної відповідальності корпорації була закладена в роботі Хоурда Р.Бауена "Соціальна відповідальність бізнесмена" (1953), де автор сформулював доктрину соціальної відповідальності як обов'язок бізнесменів проводити ту політику, приймати ті рішення і досліджувати ті напрямки діяльності, які є бажаними з точки зору цілей і цінностей суспільства [15, с.100].

Класична модель корпоративної соціальної відповідальності ґрунтується на тому, що раціональні економічні інтереси орієнтують бізнес не тільки на отримання максимального прибутку, але і на поліпшення власного "середовища проживання" – соціального, екологічного, політичного – шляхом добровільного інвестування отриманого прибутку у відповідні інституції. Протягом тривалого часу це втілювалося в основному у різноманітних благодійних програмах, що частково знімало напруження у тих чи інших соціальних, політичних чи екологічних питаннях, але не вирішувало проблем в цілому.

У 60-70 роках минулого століття зростаючий вплив великого бізнесу на національному та міжнародному рівні, посилення лобістських дій корпорацій, активне його вторгнення в довкілля, з одного боку, а з другого – поява нових громадських рухів, різноманітних споживчих товариств, правозахисників, діяльність міжнародних організацій, привело до протидії діяльності ТНК. В цілому цей етап еволюції теорії соціальної відповідальності бізнесу був пов'язаний загалом з популяризацією концепції охорони довкілля та формуванням міжнародних інститутів взаємодії.

Актуалізація питання забруднення навколишнього середовища, перенаселення і обмеженості природних ресурсів фактично зводилися до однієї ідеї неминучої глобальної кризи за умови збереження сформованого вектора розвитку людства, спрямованого на безмежне економічне зростання. Одна з перших спроб наукового осмислення природи глобальної кризи, аналізу конкретних проблем і пошуку можливих шляхів їх подолання була зроблена в 1968 році "Римським клубом", основною метою якого була розробка методик аналізу глобальної кризи з метою досягнення "глобальної рівноваги", а серед актуальних проблем, чіе вирішення вимагало невідкладних наукових досліджень, був відзначений комплекс актуальних соціально-економічних проблем, що стоять перед людством. Засновник Римського клубу Ауреліо

Печчеї зазначав, що в даний період історичного розвитку "немає більше суто економічних, технічних або соціальних проблем, що існують окремо, незалежно один від одного", оскільки "навіть при побіжному погляді на наведений перелік проблем легко побачити ланки, які з'єднують їх воедино, а при більш детальному розгляді ці зв'язки простежуються ще наочніше" [16, с.119-120].

Суттєві зміни у розумінні корпоративної соціальної відповідальності почали відбуватися після конференції ООН в Ріо-де-Жанейро (1992 р.). В основних підсумкових документах цієї конференції закладена необхідність партнерства з бізнесом в реалізації моделі сталого розвитку. Особливо значущим у розвитку соціальної відповідальності бізнесу став 1999 рік, коли на Всесвітньому економічному форумі в Давосі був підписаний "Глобальний договір" (сьогодні серед його учасників більше восьми тисяч компаній), який став системою взаємодії закладів ООН та бізнесу, створив можливості практичної інтеграції принципів сталого розвитку в бізнесі і означав фактичне розширення концепції сталого розвитку на мікрорівень. Метою Глобального договору став розвиток принципів корпоративної соціальної відповідальності (зібрані у 10 принципів), інтеграція відносин бізнесу, держави і суспільства, формування стабільної і відкритої глобальної економіки. Презентація Глобального договору в Україні відбулась у квітні 2006 року.

Цікаво, що принципи згруповані в 5 груп, спрямовані на об'єднання інтересів праці та капіталу, розвиток суспільства на умовах сталості.

(1) Принципи прав людини:

1. Комерційні компанії повинні забезпечувати та поважати захист прав людини, проголошених на міжнародному рівні.

2. Комерційні компанії повинні забезпечувати, щоб їхня власна діяльність не сприяла порушенню прав людини.

(2) Принципи праці:

3. Комерційні компанії повинні підтримувати свободу зібрань і дієве визнання права на колективні угоди.

4. Комерційні компанії повинні сприяти викоріненню примусової або обов'язкової праці.

5. Комерційні компанії повинні сприяти дієвому викоріненню дитячої праці.

6. Комерційні компанії повинні сприяти дієвому викоріненню дискримінації стосовно зайнятості та працевлаштування.

(3) Екологічні принципи:

7. Комерційні компанії повинні дотримуватися обережних підходів до екологічних проблем.

8. Комерційні компанії повинні ініціювати поширення екологічної відповідальності.

9. Комерційні компанії повинні стимулювати розвиток і розповсюдження екологічно чистих технологій.

(4) Антикорупційний принцип:

10. Комерційні компанії повинні протидіяти будь-яким формам корупції, включаючи здирицтво [17].

Інтеграція принципів сталого розвитку в бізнес, і реалізація моделі сталого розвитку на мікрорівні, рівні конкуретних компаній та підприємств – один з реальних механізмів розв'язання протиріччя між економічною, з одного боку, і соціальною та екологічною складовими сталого розвитку, з другого. Проте цей процес іде не дуже ефективно.

У звіті щодо корпоративної стійкості за 2013 р., представлений Глобальним договором ООН, зроблено такі висновки:

- існує явний розрив між тим, що компанії "говорять", і що вони "роблять". Компанії беруть на себе зобов'язання з корпоративної соціальної відповідальності, ставлять цілі, розробляють відповідну політику, але, на

жаль, практичних кроків у цьому напрямку поки не дуже багато. Наприклад, 65% респондентів розробляють політики сталого розвитку на рівні генерального директора, але в той же час, тільки 35% навчають менеджерів, як інтегрувати стійкі практики в стратегію та діяльність компанії;

- великі компанії, як і раніше, тримають лідерство. З усіх факторів, які впливають на розвиток стійких практик, найбільш істотне значення має розмір компанії. Розрив між великим і малим/середнім бізнесом спостерігається практично за всіма показниками. Серед головних перешкод малого і середнього бізнесу на шляху до сталого прогресу: нестача фінансових ресурсів та відсутність знань. Проте, у ході дослідження була виявлена обнадійлива тенденція: невеликі компанії все частіше роблять практичні кроки, щоб наздогнати своїх колег з "великого бізнесу";

- ланцюжок поставок є перешкодою на шляху до покращення сталого розвитку. Хоча більшість компаній виставили певні умови щодо дотримання постачальниками сталих практик, вони не відстежували цього та не допомагали у досягненні відповідного результату. Якщо 83% компаній висловлюють прихильність приєднання до принципів до Глобального договору, тільки 18% допомогли здійснити перегляд цілей, а лише 9% – вжити заходи для виправлення становища;

- компанії бачать "велику картину сталості", вони розуміють вигоди від покращення світу. 70% компаній-підписантів Глобального договору ООН просувають цілі ООН, поєднавши їх з основною бізнес-стратегією, виступають за необхідність вжиття заходів та реалізації партнерських проектів [18, с.7].

Саме у напрямку виправлення зазначених недоліків передбачається надалі реалізації Глобального Договору ООН на макрорівні.

Значення цього інструменту для узгодження суспільних інтересів закріплено навіть на рівні міжнародних стандартів. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 "Керівництво із соціальною відповідальністю" був опублікований в 2010 р. Стандарт ISO 26000 призначений для всіх типів організацій, незалежно від видів їхньої діяльності, розміру або місця розташування. Він представляє собою керівництво з принципів, що лежать в основі соціальної відповідальності, проблем, що формують соціальну відповідальність та шляхів її реалізації в межах організації і хоча на сьогодні соціальна відповідальність залишається турботою, в першу чергу, великих транснаціональних корпорацій, малі й середні підприємства все частіше залучаються до цього процесу. Основна причина – етичні й соціальні вимоги до постачальників і підрядників, які висувають "соціально відповідальні" корпорації [19].

Стандарт чітко визначає, що усвідомлення соціальної відповідальності компанією впливає на: загальну репутацію організації; її здатність залучати та утримувати працівників; моральний стан персоналу і продуктивність; ставлення інвесторів і фінансового співтовариства; здатність залучати й утримувати споживачів; якість її взаємовідносин з урядом, засобами масової інформації, спільнотою, в якому організація функціонує, а також з її постачальниками та однаковими за рівнем компаніями. Тобто в ISO 26000 враховані всі ті принципи, які названі в Глобальному договорі ООН.

До механізмів узгодження інтересів бізнесу та суспільства можна віднести також Принципи відповідальних інвестицій (PRI). Ці принципи (Principles for Responsible Investment – PRI) були розроблені міжнародною групою інвесторів під егідою ООН у 2005-2006 роках в якості відповіді на проблеми, що поглиблювались, між економічними і соціальними сторонами діяльності, а також

питаннями корпоративного управління та інвестиційної практикою. До PRI було віднесено:

- включати питання екології, соціальної сфери та корпоративного управління (ЕСКУ) до інвестиційного аналізу і процесів прийняття рішень;
- бути активними власниками і включати питання ЕСКУ в політику і практику володіння активами;
- домагатися адекватного розкриття інформації з питань ЕСКУ від тих організацій, в які здійснюються інвестиції;
- просувати прийняття і втілення в життя принципів в рамках інвестиційної індустрії;
- співпрацювати для підвищення ефективності у реалізації принципів;
- звітувати про діяльність та досягнутий прогрес у справі реалізації принципів [20].

На практиці це означає, зокрема, такі заходи, як використання стандартної звітності за ЕСКУ, вимога включати питання соціальної відповідальності в річні фінансові звіти, запит у партнерів і компаній – потенційних об'єктів інвестування інформації про дотримання ними відповідних норм, стандартів, кодексів поведінки або міжнародних ініціатив. Цікавим, на наш погляд є положення про перегляд взаємовідносин з суб'єктами, які надають інвестиційні послуги, проте не відповідають вимогам, пов'язаним з ЕСКУ.

На сьогодні в програму ООН "Принципи відповідальних інвестицій" (PRI) входять 1260 інституційних інвесторів з капіталом 45 трлн. дол. США [21]. Звичайно, це складає менше 1% кількості транснаціональних корпорацій, але мотивація, основною якою не є прибутковість, але прибутковість нематеріальна, досить повільно впроваджується в економічну діяльність. І для цього дії на міжнародному рівні мають доповнюватися формуванням відповідних інституцій на національному рівні, на рівні держав, що на сьогодні спостерігається навіть не у всіх розвинених країнах.

Ще одним механізмом вирішення протиріччя між інтересами суб'єктів в моделі сталого розвитку є посилення ролі громад через узгодження інтересів держави та населення. Йдеться про проекти міжнародних організацій (в першу чергу ПРООН), спрямовані на посилення самоорганізації населення у вирішенні першочергових економічних, екологічних та соціальних проблем громадян в контакт з органами влади, так і самостійно, налагоджуючи зв'язки із бізнесом.

В Україні такі проекти міжнародних організацій уособлюють проекти ПРООН "Муніципальна програма врядування та сталого розвитку (Municipal Governance and Sustainable Development Programme)", "Місцевий розвиток, орієнтований на громаду (Community Based Approach to Local Development Project)" та деякі інші.

Проект "Муніципальна програма врядування та сталого розвитку" (МПВСР) [22] реалізовувався в Україні в 2004-2013 рр. як пілотний проект сприяння врядуванню за широкої участі громадян для покращення якості життя населення міст України на основі принципів сталого розвитку, а також для удосконалення та демонстрації ефективності громадсько-приватного та громадсько-державного партнерства для вирішення місцевих соціальних, економічних та екологічних проблем. Програма використовувала такі механізми як залучення громад до територіального планування, ресурсів (включая кошти) громад для запуску механізму економічної мотивації останніх щодо вибору об'єкта проекту та контролю за ефективним використанням коштів, відкриті аукціони для формування прозорих умов реалізації проектів та ін. Кошти на реалізацію проектів залучалися з трьох джерел: 45% – ПРООН, 45% – місцеві бюджети, 10% –

ресурси громади, з перспективою зменшення частки ПРООН (коли суб'єкти навчаються).

Заходи проекту реалізовувалися на трьох рівнях:

- на рівні громади – впроваджувалися нові механізми самоорганізації громад через реалізацію проектів в сфері заощадження енергії, збереження ресурсів, водопостачання та захисту довкілля;
- на муніципальному рівні – впровадження нових механізмів співпраці з громадою, а також створення можливостей для підвищення якості муніципальних послуг у новому середовищі;
- на національному рівні – закріплення набутого досвіду із залучення громад до участі у місцевому розвитку в законодавчому просторі та використання в процесі реформування України.

В результаті зміцнювалися інституційні механізми для покращення місцевого самоврядування; поширювався досвід публічно-приватного партнерства щодо реалізації проектів в економічного (наприклад, новий водогін, каналізація, сприяння розвитку малого бізнесу), соціального (заміна вікон в школах та дитячих садках) та екологічного (утилізація сміття) спрямування; інтегрувався підхід до місцевого розвитку за участі громад до розробки законодавства та успішного проведення реформи децентралізації.

Партнерами проекту стали 29 міських та селищних рад з 11 областей України та Криму, було створено 265 організацій громад, 265 громадських організацій шкіл і садків, 13 мереж навчальних закладів, членами цих організацій стали 70 тисяч осіб (0,2% чисельності міського на селення України). Бюджет програми склав 10,3 млн.грн., було реалізовано 309 проектів місцевих громад вартістю 39 млн.грн., вигоду від яких отримало 282 тис. осіб (0,9% чисельності міського населення України) [23, с.7, 20, 22].

З набуттям досвіду реалізації проектів відбувалось поступове зменшення частки фінансування з боку ПРООН. Якщо в 2006-2007 рр. міські ради забезпечували 44% загальної вартості проектів, ПРООН – 39%, члени організацій громад – 10%, інші суб'єкти громадсько-приватного сектору – 7%, то вже в 2011-2012 рр. співвідношення змінилось на користь громадян і складо: міськради – 44%, ПРООН/ШАРС/КАМР – 36%, члени організацій громад – 17%, інші – 3%, що свідчить про здобуття громадами досвіду ефективного впровадження проектів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Проект МПВСР показав також можливості впровадження синергічного підходу до реалізації моделі сталого місцевого розвитку.

На подібних підвалинах базується ще один проект ПРООН – "Місцевий розвиток, орієнтований на громаду (Community Based Approach to Local Development Project)" (МРГ). Він охоплює громади сільської місцевості і має значну результативність в сільських громадах України:

- відбувається чітка зміна в свідомості людей і влади щодо можливостей вирішення проблем громад на основі підходу, який пропонується Проектом МРГ;
- створюється середовище для покращення здоров'я шляхом підвищення якості медичних послуг і доступу до чистої води;
- забезпечується збереження 30-80% енергії шляхом ремонту систем опалювання, утеплення вікон, реконструкції вуличного освітлення, ремонту покрівлі та ін.;
- створюються робочі місця на місцевому рівні;
- покращується якість надання освітніх послуг шляхом зниження рівня захворюваності, спричиненої холодом, та організації шкільного транспортування;
- розповсюджується досвід проекту та впроваджується його методологія [24].

Реалізується даний проект на кошти ПРООН та ЄС.

Синергетичний підхід до реалізації економічного розвитку через модель сталого розвитку використовується в Європейському Союзі. Нова стратегія ЄС "Європа-2020" спрямована на те, щоб повернути сьогоднішню нестабільність в сторону розумного, стійкого і всеосяжного росту і розвитку. Для досягнення цього необхідно буде посилити управління економікою. Стратегічними цілями було визначено:

- розумне зростання: розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях (посилення взаємодії наукових знань, досліджень в області інновацій);
- стає зростання: створення економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів, екології та конкуренції (побудова сталої та конкурентоспроможної економіки, використовуючи досвід Європи у розробці нових технологій, включаючи екологічно чисті технології);
- всеосяжне зростання: сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної та територіальної згоди (створення для населення нових можливостей за допомогою високого рівня зайнятості, інвестицій у знання та навички, боротьби з бідністю і вдосконаленням ринку праці, навчання та соціальним захистом, які разом сприяють побудові більш згуртованого і соціально однорідного суспільства) [25].

Визначені цілі не є вичерпними. Для їхнього досягнення ЄС вважає пріоритетними такі 7 напрямків діяльності (флагманські ініціативи):

- (1) "Інноваційний союз" для поліпшення умов і можливостей фінансування досліджень та інновацій;
- (2) "Рух молоді" для посилення результативності освітніх систем і сприяння залученню молодих людей на ринок праці;
- (3) "План розвитку цифрових технологій в Європі" для надання можливостей участі в загальному цифровому комерційному просторі для приватних фізичних та юридичних осіб;
- (4) "Доцільне використання ресурсів в Європі", збільшити використання джерел відновлюваної енергії, провести модернізацію транспортного сектору та забезпечити розумне використання джерел енергії;
- (5) "Індустріальна політика, спрямована на глобалізацію" для поліпшення підприємницького середовища, особливо для середнього та малого бізнесу;
- (6) "План з розвитку нових здібностей і збільшенню кількості робочих місць", модернізація ринків праці, дати людям можливість отримувати нові знання та навички, збільшити можливість працевлаштування;
- (7) "Європейська політика протидії бідності", посилювати соціальну та територіальну взаємодію, знижувати рівень бідності на основі досягнень у сфері економічного розвитку та зайнятості населення [26].

Як видно із визначених напрямків досягнення цілей ЄС зробив наголос на інноваційних стратегіях сталого розвитку. Основною європейською інституцією, що відіграє провідну роль у формуванні інноваційних стратегій сталого розвитку, є Європейський дослідницький центр (JRC). Саме його дослідження мають вирішальну роль у практичному втіленні цих стратегій. Серед напрямків реалізації Стратегії – просувати наукові партнерства і посилювати взаємодію освіти, бізнесу, досліджень та інновацій, підтримувати недавно створені компанії з розробки інноваційних технологій.

В табл. 1 наведено обсяги витрат на ЄС на реалізацію Стратегії "Європа-2020". Цікавим є кількісний розподіл: максимумна кількість в перший рік – інтенсивний імпульс, потім поступове зменшення (різниця між першим та останнім роком – 10%), оскільки для підтримки заданого напрямку та темпу руху необхідно менше зусиль.

Таблиця 1. Витрати бюджету на реалізацію стратегії сталого розвитку "Європа-2020"

Рік	Витрати, млн. євро
2014	57 386
2015	56 527
2016	55 702
2017	54 861
2018	53 837
2019	52 829
2020	51 848

*Джерело: систематизовано автором за даними [27]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, реалізація стратегії сталого розвитку стикається із певними труднощами, які виникають внаслідок неврахування об'єктивних механізмів функціонування економічної системи, до яких можна віднести існування об'єктивного протиріччя між економічною складовою розвитку, з одного боку, та соціальною і екологічною складовою з іншого боку, та наявність системи протиріч між основними суб'єктами реалізації моделі сталого розвитку. Розробка стратегії сталого розвитку країни має не просто охоплювати всі сфери, необхідні для її реалізації (економічну, соціальну та екологічну), а базуватися на механізмах, які формують взаємозв'язки між ними з ціллю трансформації системи виробництва та споживання для задоволення оптимальних потреб суб'єктів економічної системи. Суб'єкти економічної системи для успішної реалізації моделі всі повинні бути залучені у цей процес (крім держави, міжнародних організацій – залучення бізнесу і громад). Проте ці суб'єкти можуть мати різноспрямовані цілі, і відповідно, стимули, своєї діяльності: бізнес – отримання прибутку, громади – зростання добробуту або рівня життя, держава – економічне зростання тощо. Тому під час реалізації стратегії необхідно використання механізму модифікації стимулів (зокрема, спрямованих на отримання прибутку) на багатовекторну систему цілей, в якій соціальні питання та забезпечення екологічної безпеки не поступаються своїм значенням завданню підвищення економічної ефективності суспільного виробництва), що повинно бути чітко відображено в національних стратегіях сталого розвитку. Це може бути здійснено за умови цілеспрямованого впливу відповідних суб'єктів управління (держави, міжнародних організацій). Одним з основних механізмів є встановлення партнерства між різними суб'єктами на різних рівнях (державо-бізнес, держава-громада, бізнес-громада) та інформатизація взаємозв'язків між ними. Цей процес тільки набирає силу, але тенденції світового розвитку безумовно вказують на його перспективність.

Список використаних джерел

1. Повестка дня на XXI век. Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3–14 июня 1992 года. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/agenda21.pdf (29.07.2014). – Назва з екрану.
2. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию. Резолюция 2. Принята на 17-м пленарном заседании 4 сентября 2002 года. – Йоханнесбург, 2002. – 89 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf (29.07.2014). – Назва з екрану.
3. Юшманов В.В. Концепция устойчивого развития: реальные и мифологические составляющие, проблемы и перспективы совершенствования. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pozdnyakov.tut.su/Seminar/a0102/a002.htm> (31.08.2014). – Назва з екрану.
4. OECD/DAC. Strategies for Sustainable Development: Practical Guidance for Development Cooperation. – OECD: Paris, 2001. – 73 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/34/10/2669958.pdf> (11.07.2014). – Назва з екрану.
5. UNCS. Guidance in Preparing a National Sustainable Development Strategy: Managing Sustainable Development in the New Millennium / UNCS. Background Paper 13. DESA/DSD/PC2/BP13, 2002. – 46 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.undp.org/fssd/docs/guidprepneds.pdf> (16.07.2014). – Назва з екрану.

6. Білорус О. Імперативи сталого розвитку в епоху глобалізації / О.Білорус, Ю.Мацейко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2002/3/20020390.html> (24.08.2014). – Назва з екрану.
7. Гизатуллин Х.Н. Концепция устойчивого развития: новая социально-экономическая парадигма / Х.Н.Гизатуллин, В.А.Троицкий. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/630/117/1218/012Gizatullin.pdf> (26.08.2014). – Назва з екрану.
8. Солошич І.О. "Зелена економіка" в контексті забезпечення переходу України до сталого розвитку / І.О. Солошич, В.В. Підліснюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nd_2013_6_1.pdf (15.06.2014). – Назва з екрану.
9. Буркинський Б.В. "Зелена" економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України – Саки: ПП "Підприємство Фенікс", 2011. – 348 с.
10. Іванова Т. Л. Глобальні і макроекономічні індикатори сталого розвитку національної економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2014_19_2_2/18.pdf (25.08.2014). – Назва з екрану.
11. Хакен Г. Тайны природы. Синергетика: учение о взаимодействии. – Ижевск: ИКИ, 2003. – 320 с.
12. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т.1. Кн.1. Процесс производства капитала. – М., Политиздат, 1978. – 907 с.
13. Фридман М. Капитализм и свобода. – М.: Новое издательство, 2006. – 240 с.
14. Стиглиц Дж. Ю. Глобализация: тревожные тенденции [Пер. с англ.] / Дж.Ю. Стиглиц. – М.: Мысль, 2003. – 302 с.
15. Мескон М. Основы менеджмента / М.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоури. – М.: Дело, 1997. – 704 с.
16. Печчи А. Человеческие качества. – М.: Прогресс, 1985. – 302 с.
17. Лідери українських ділових кіл підписали Глобальний договір і зобов'язалися дотримуватися принципів соціальної відповідальності бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalcompact.org.ua/ua/information-centre/news/462-2006-04-25> (19.07.2014). – Назва з екрану.
18. Global Corporate Sustainability Report 2013. United Nations Global Compact Office. Two United Nations Plaza, New York, 2013. – 27 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unglobalcompact.org/docs/about_the_gc/Global_Corporate_Sustainability_Report2013.pdf (21.07.2014). – Назва з екрану.
19. ISO 26000:2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=42546 (23.07.2014).
20. The six Principles. – Principles for Responsible Investment. An investor initiative in partnership with UNEP Finance Initiative and UN Global Compact. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unpri.org/about-pri/the-six-principles/> (23.07.2014). – Назва з екрану.
21. About the PRI Initiative – Principles for Responsible Investment. An investor initiative in partnership with UNEP Finance Initiative and UN Global Compact. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unpri.org/about-pri/about-pri/> (26.07.2014). – Назва з екрану.
22. Муніципальна програма врядування та сталого розвитку. Проект Програми розвитку ООН за підтримки Швейцарської конфедерації. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msdp.undp.org.ua/news> (25.08.2014). – Назва з екрану.
23. Підведення підсумків та погляд на майбутнє. Аналіз результатів та досягнень проекту ПРООН "Муніципальна програма врядування та сталого розвитку": 2013. – 40 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://msdp.undp.org.ua/data/publications/130709_250x210mm.pdf (24.07.2014). – Назва з екрану.
24. Місцевий розвиток, орієнтований на громаду. Проект ПРООН за підтримки ЄС. Звіти проекту. Офіційний сайт // <http://cba.org.ua/ua/library/project-reports> (30.07.2014). – Назва з екрану.
25. Europe 2020 targets. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/targets/index_en.htm (31.07.2014). – Назва з екрану.
26. Европейская комиссия о перспективах развития: Европа 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/tools/monitoring/annual_growth_survey_2011/index_en.htm (25.06.2014). – Назва з екрану.
27. European Commission. Europe 2020. Europe 2020 indicators. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators (15.06.2014). – Назва з екрану.

Надійшла до редколегії 10.09.14

В. Серета, канд. экон наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ТРАНСФОРМАЦИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА В МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье осуществлен анализ механизмов разрешения противоречий реализации модели устойчивого развития в условиях глобализации. Рассмотрен опыт согласования интересов бизнеса и общества на глобальном уровне, внедрение механизмов согласования интересов государства и общественности/общин на локальном (местном) уровне. Обоснована необходимость синергетического подхода к разработке стратегии устойчивого развития.

Ключевые слова: модель устойчивого развития, экономическая, социальная и экологическая составляющие устойчивого развития, социальное партнерство, Глобальный договор ООН, ISO 26000:2010 "Руководство по социальной ответственности", Принципы ответственных инвестиций, проекты ПРООН в Украине.

V. Sereda, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIAL PRODUCTION TRANSFORMATION IN A SUSTAINABLE DEVELOPMENT MODEL IN A GLOBALIZING WORLD ECONOMY

In this article the mechanisms for resolving contradictions in realization of the model of sustainable development in a globalizing world have been analyzed. The experience of reconciling the interests of business and society on a global level and implementation of mechanisms for agreeing the interests of the state and the communities on the local level were considered. The need for a synergistic approach to the development of a strategy of sustainable development was substantiated.

Keywords: sustainable development model, economic, social and environmental components of sustainable development, social partnership, The UN Global Compact, ISO 26000:2010 "Social responsibility guidance", The principles of responsible Investments, UNDP in Ukraine.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 10(163): 74-80

УДК 657.42

JEL 400

В. Швець, д-р экон. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ЯК НАУКИ І НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ ОСВІТІ

В статті досліджено, на основі критичного аналізу обліково-аналітичної науки, освіти і практики, актуальні напрями удосконалення системи підготовки фахівців з обліку і контролю.

Ключові слова: облік, контроль, бухгалтерська наука, бухгалтерська освіта, практика, МСФЗ.

Постановка проблеми. Облік і контроль, аналіз та аудит були і залишаться головними функціями управління не тільки господарюючих суб'єктів, але і суспільства в цілому. Знання системи обліку і контролю, аналізу, як головних інструментів пізнання є невід'ємною складовою економічної освіти і науки. А досконала облікова політика як держави, так і господарюючих суб'єктів сприятиме удосконаленню системи управління економіки і суспільства.

В результаті перебудованих трансформацій економічна наука і освіта в Україні зазнає істотних змін: економічні університети разом із класичними набувають статусу національних, відкриваються кафедри обліково-контрольно-аналітичного спрямування, здійснюються набори студентів на нові спеціальності, які стали популярними серед молоді в умовах ринкових перетворень. В системі економічної освіти підготовка фахівців за спеціальністю "Облік і аудит" в Україні займає чільне місце. Із кожних 10 навчальних закладів, у 9 готують фахівців з обліку і аудиту, що засвідчує престижність і популярність серед молоді професії бухгалтера. Обліково-аналітична освіта стала важливою складовою підготовки сучасних управлінців, в чому переконає не тільки зарубіжний, але і вітчизняний досвід: більшість успішних керівників та менеджерів крупних промислових підприємств, банків, страхових компаній мають саме бухгалтерсько-аудиторську освіту. Непрофесіоналізм, засилля некомпетентних чиновників на всіх шаблях державної влади (законодавчої і виконавчої), тотальна корупція призвели до того, що облік втратив найважливішу функцію – контролю. А це, як відомо, деформувало систему управління, де облік і контроль є найважливішими його функціями. Відсутність прозорості і конт-

ролю за формуванням і використанням бюджетних коштів стало традиційним в умовах незалежності України.

Проблема полягає в посиленні обліково-аналітичної освіти економістів та подальшому удосконаленні системи підготовки облікових кадрів, які відповідали б сучасним вимогам державного управління і розвитку інформаційної системи бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомо, що наука продукує знання, а освіта їх олюднює. З цих позицій учасників навчального процесу, зокрема науково-педагогічних працівників вищої школи цікавлять питання не тільки продукування наукових ідей і знань в галузі бухгалтерського обліку, фінансового контролю, економічного аналізу і аудиту, але і як здійснюється, в таких складних умовах для держави і вищої школи, зокрема університетської освіти процес "олюднення знань". Тому роль вищої освіти, науково-педагогічних працівників у цьому процесі є незаперечною, і зацікавлене обговорення актуальних проблем розвитку обліково-контрольно-аналітичної науки і освіти, практичне застосування результатів обліково-аналітичних досліджень в управлінні на всіх рівнях, є виправданим і історично обумовленим в період трансформації суспільних відносин. В історію розвитку бухгалтерського обліку, зокрема в частині освіти, підготовки фахівців з обліку і аудиту внесли істотний вклад такі вчені як: Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Чумаченко М.Г., Собко В.В., Кужельний М.В., Кузьмінський А.М., Швець В.Г., Єфіменко В.І., Кузьмінський Ю.А., Лінник В.Г., Мних Є.В., Малюга Н.М., Куцупатрий М.М., Бондар М.І., Ловінська Л.Г., та інші. Історична обумовленість освіти, сучасні виклики перед суспільством змушують науку і практику удосконалюватися до потреб сьогодення.